

Gender tengligi: huquqiy asos, jamiyat barqarorligining garovi

Tojimurodova Ra'no Rashid qizi

Surxondaryo viloyat ma'muriy sudi sudya kata yordamchisi

Annotatsiya: *Ushbu publitsistik maqolada gender tengligi masalasi huquqiy, ijtimoiy va siyosiy nuqtayi nazardan yoritilgan. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi, milliy qonunlari va xalqaro huquqiy hujjatlarga tayangan holda, ayollar va erkaklar uchun teng huquq va imkoniyatlar yaratishning zarurligi asoslab berilgan. Maqolada gender tengligining jamiyat barqarorligi, iqtisodiy rivojlanish va fuqarolik ongining shakllanishiga ta'siri tahlil qilinadi. Amaldagi islohotlar, mavjud muammolar va ularni hal qilish yo'llari keng yoritilgan bo'lib, yosh avlodning ushbu jarayondagi roli alohida ta'kidlangan.*

Kalit so'zlar: *Gender tengligi, huquq, Konstitutsiya, CEDAW, ayollar huquqlari, erkaklar va ayollar tengligi, O'zbekiston qonunchiligi, ijtimoiy tenglik, inson huquqlari, gender adolati, huquqiy islohotlar, jamiyat barqarorligi.*

Bugungi globallashuv davrida gender tengligi masalasi inson huquqlari, ijtimoiy adolat va demokratik taraqqiyotning ajralmas qismi sifatida dunyo miqyosida muhim mavzulardan biri bo'lib qolmoqda. Har bir inson – erkakmi, ayolmi – teng huquq va imkoniyatlarga ega bo'lishi kerak. Bu nafaqat axloqiy, balki huquqiy mezon hamdir. Gender tengligi O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida, milliy qonunchilikda va xalqaro huquqiy hujjatlarda o'z aksini topgan.

O'zbekiston Respublikasining 2023-yilda yangi tahrirda qabul qilingan Konstitutsiyasining 58-moddasida aniq qayd etilgan: **“Erkaklar va ayollar teng huquq va imkoniyatlarga ega.”** Bu nafaqat deklarativ norma, balki davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida belgilangan. Shu bilan birga, O'zbekiston Respublikasining “Ayollar va erkaklar uchun teng huquq va imkoniyatlar kafolatlari to'g'risida”gi qonuni (2004-yil) gender tengligini ta'minlashda muhim huquqiy asos bo'lib xizmat qilmoqda.

Bu qonunda ayollar va erkaklar o'rtasidagi tenglikni ta'minlashga qaratilgan mexanizmlar, davlat organlarining majburiyatlari va jamoatchilik ishtirokining yo'nalishlari belgilangan.

O'zbekiston BMTning bir qator muhim xalqaro hujjatlarini, jumladan, “Ayollarga nisbatan kamsitishning barcha shakllarini bartaraf etish to'g'risida”gi Konvensiya (CEDAW)ni ratifikatsiya qilgan. Bu konvensiyaga binoan, ishtirokchi davlatlar

ayollarning barcha sohalarda – siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy hayotda – erkaklar bilan teng qatnashishini ta’minlashga majburdir.

Shuningdek, O‘zbekiston BMT Barqaror rivojlanish maqsadlarining 5-maqsadi – **“Gender tengligiga erishish va barcha ayollar hamda qizlarning imkoniyatlarini kengaytirish”** bo‘yicha izchil ish olib bormoqda.

So‘nggi yillarda O‘zbekiston gender tengligini ta’minlash borasida sezilarli yutuqlarga erishdi. Xususan:

- Davlat boshqaruvida, parlament va mahalliy kengashlarda ayollar soni ortdi.
- Xotin-qizlar qo‘mitasi, “Ayollar daftari”, “Ayollarni qo‘llab-quvvatlash markazlari” kabi tashabbuslar orqali ayollarning iqtisodiy va ijtimoiy faolligi oshmoqda.
- Oilaviy zo‘ravonlikka qarshi qonunlar qabul qilinib, himoya orderlari joriy etildi.

Biroq muammolar ham yo‘q emas. Ayniqsa, qishloq hududlarida ayollarning mehnat bozorida to‘liq ishtirok etmasligi, ma’lumot olish imkoniyatlarining cheklanganligi, ba’zan patriarxal qarashlarning ustunligi tenglik sari yo‘ldagi to‘siqlardir. Shuningdek, oilaviy va gender zo‘ravonlik holatlari hanuz dolzarb muammo bo‘lib qolmoqda.

Bugungi kunda yoshlar orasida gender tengligi haqida huquqiy tushunchalarni oshirish – eng dolzarb vazifalardan biridir. Yosh avlodga inson huquqlari, ayniqsa, ayollar huquqlari, tenglik, erkinlik va adolat tushunchalarini tushuntirish orqali sog‘lom va ijtimoiy mas’uliyatli jamiyatni shakllantirish mumkin.

Oliy ta’lim muassasalarida o‘quv dasturlariga gender tengligi, oilaviy huquq, ayollar huquqlari kabi fanlarni kiritish, seminar-treninglar, davra suhbatlari orqali gender masalasini chuqurroq anglatish zarur.

Gender tengligi – bu ayollar erkaklardan ustun bo‘lishi degani emas. Bu – huquqiy tenglik, imkoniyatlar tengligi, erkin tanlov va o‘z salohiyatini to‘laqonli ro‘yobga chiqarish huquqidir. Huquqiy jihatdan barqaror, demokratik va taraqqiy etgan jamiyat aynan shu prinsip asosida quriladi.

Shunday ekan, gender tengligi haqida faqat ayollar emas, balki butun jamiyat, ayniqsa, erkaklar ham o‘ylashi, unga hissa qo‘shishi kerak. Zero, jamiyat taraqqiyoti faqat yarmigina emas, **barcha fuqarolarining huquqi, imkoniyati va erki teng bo‘lgandagina** barqaror bo‘ladi.